

Available from: https://www.researchgate.net/publication/319068046_Microaggregates_in_soils [accessed Feb 02 2021].

8. S.Z. Kroyan, H.Gh. Ghazaryan, Analysis of anthropogenic changes in the structural-aggregate composition of semi-desert brown soils of RA, Agric. Sci. J. 9-10 (2014) 504e507. Yerevan. (in Armenian).
9. K.K. Gedroits, On the Question of the Structure of Soil and its Agricultural Significance, Selected scientific papers. – M., Science, 1975, pp. 172e183 (in Russian).
10. E.I. Pankov, A.F. Novikova, Degradation of soil processes on agricultural lands of Russia, Soil Sci. 3 (2000) 366e380 (in Russian).

КАНЬЙОНИ МИКОЛАЇВЩИНИ: УКРАЇНСЬКИ КАНЬЙОНИ ЯК ОДНЕ З СЕМИ ЧУДЕС УКРАЇНИ

А.В. Демченко

Миколаївський національний аграрний університет, e-mail: demcenkoa798@gmail.com

Миколаївська область має потужний рекреаційно-туристичний потенціал і природно-заповідний фонд, які здатні здивувати і розважити відпочивальників але і науковців-дослідників. Завдяки унікальному рельєфу та клімату сьогодні тут розвиваються багато різних видів туризму. Окрім відпочинку на піщаних пляжах Чорноморського узбережжя, тут можна займатися яхтингом, рафтингом, кайтінгом, віндсерфінгом, велосипедними та пішими прогулянками, ходити на екскурсії до унікальних каньйонів, заповідників, знайомитися з неймовірно красивими куточками природи, вдихати цілющі аромати безкрайніх степів, і при цьому ще й розширювати свій кругозір і розвивати ерудицію.

Ключові слова: унікальні місця, Актівський каньйон, скелі, водоспади, водоспади, гранітні валуни, аромати степових трав.

CANYONS OF MYKOLAIV REGION: UKRAINIAN CANYONS AS ONE OF THE SEVEN WONDERS OF UKRAINE

The Nikolaev area has powerful recreational and tourist potential and nature reserve fund which are capable to surprise and entertain vacationers but also scientists-researchers. Due to the unique relief and climate, many different types of tourism are developing here today. In addition to relaxing on the sandy beaches of the Black Sea coast, here you can go yachting, rafting, kiting, windsurfing, cycling and hiking, go on excursions to unique canyons, nature reserves, get acquainted with the incredibly beautiful corners of nature, breathe and breathe without and broaden their horizons and develop erudition.

Key words: unique places, Aktovsky canyon, rocks, waterfalls, waterfalls, granite boulders, aromas of steppe grasses.

Методи та матеріали. Україна – це унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток, який має значні рекреаційні можливості, що сформувалися завдяки географічному положенню та історичному розвитку нашої держави. Тому вона має значні та реальні перспективи розвитку туристичної галузі, завдяки чому повинна зайняти одне з гідних місць серед країн – світових туристичних лідерів. Важливими факторами розвитку туристичної галузі Миколаївської області на сучасному етапі є природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал, продовження розвитку та подальшого вивчення якого є головним завданням управління з питань зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, європейської інтеграції, туризму і курортів Миколаївської облдержадміністрації. Туризм розширює межі пізнання, зміцнює усвідомлення відповідальності за збереження етнокультурних ресурсів регіону та країни загалом.

Результати та обговорення. Для жителів України 2020 рік став роком відкриття для себе великої і цікавої країни з багатьма мальовничими і по-справжньому унікальними місцями. Тут є і красива природа, і надзвичайні історичні пам'ятки. Неподалік села Актового Вознесенського району Миколаївської області скелястою долиною протікає річка Мертвовід. Її шлях проходить вивітряними гранітними породами, заглибини яких подекуди досягають 40-50 метрів. Цей комплекс валунів і скель називається Актівський каньйон.

Дивно, але однією з найкрутіших природних пам'яток Миколаївської області є каньйони. Актівський каньйон розкинувся уздовж берегів річки Мертвовід по якій, за переказами, скіфи спускали в останню путь своїх правителів (звідси і назва). Каньйон є частиною парку «Бузький

Град» і входить в список семи чудес України, по геоландшафтним показникам і часу появи можна вважати братом каньйонів північної Америки. Він розкинувся на одному з найстаріших ділянок суші в Євразії, сформованому з вулканічних порід поверхні Українського кристалічного щита. Вважається, що вулкан, який створив рельєф каньйону, до сих пір до кінця не охолов, адже на скелях іноді навіть взимку цвітуть фіалки.

Актовський каньйон, який ще називається Долиною Диявола або «Малим Кримом», порушує всі уявлення про закони природи і реальності. Він вражає фантастичною первозданністю, дивною формою скель (вік скельної породи налічує понад чотири мільярди років), жвавої річкою і буйною рослинністю, це при практично безлюдній ґрунті зверху каньйону. На схилах зростає айр, рідкісні види папороті, дикий шипшина, ялівець, мохи та лишайники. Всього на території каньйону (а це майже дві з половиною сотні гектарів) зустрічається більше 900 видів рослин (близько 30 занесені в Червону книгу).

Спускаючись на дно каньйону здається, ніби потрапляєш в інший світ, повний таємниць і обіцяє пригоди. Тут свій мікроклімат, в корені відрізняється від того, що всього в кілометрі звідси. У каньйоні можна зустріти маленькі красиві водоспади з кришталево чистою водою. У природних ваннах можна купатися, насолоджуючись прохолодою і тишею. Вода вважається цілющою і прекрасно змиває не тільки втома, а й хвороби, надає силу.

Втім, Актовський каньйон представляє інтерес не тільки для фанатів геології і гарної природи, а й послідовників езотеричних навчань. Вважається, що тутешні місця, як і Кінбурнська коса, були важливим священним центром Скіфії – з давніх-давен серед величних скель молилися богам і проводили важливі ритуали.

Сюди можна приїжджати в будь-який час року: взимку Мертвовід замерзає, а скелі, що навісають покриваються інеем; навесні тут зацвітають гірські тюльпани – побачити такі ж можна хіба що в Південній Сибіру і на рівнинах Казахстану; влітку вітер приносить запаморочливі аромати запашних степових трав, а річкові лагуни так і ваблять викупатися; восени Актовський каньйон фарбуються в усі відтінки жовтого і червоного – це дуже вдалий час для неспішних пікніків і красивих фото природи. Одна з найбільш локацій в каньйоні Диявола білі скелі, які виникли в результаті розробки кар'єру. Складаються вони з білої глини, крейди і вапняку, туристи їх порівнюють з Каппадокією і Памуккале.

Одна з природних пам'яток Актовського каньйону – плоский величезний гранітний валун «Сковорідка». Він частково занурений в річку Арбузинка і так прогрівається на сонці, що не вщухає в нічний час доби. Потоки чистої води, падаючи на плоскі камені, утворюють ванни з вирами, так звані «джакузі». Спустившись з вершин каньйону до річки, ми потрапляємо в долину, оточену з трьох боків стрімкими скелями – «Кам'яний мішок». Скеля «Тещин язик», своїми обрисами нагадує язик, впала в річку прямо в центрі Актовський каньйону, це одне з найкрасивіших місць в урочищі річки Арбузинка.

Повітря в цій місцевості пахне не тільки травами. Воно буквально насичене легендами, таємницями та містикією. Ці камені оповиті ореолом загадок. Історики стверджують, що це дивовижне місце тривалий час використовували козаки-характерники – одні з найбільш таємничих персонажів українського козацтва.

Насправді Актовський каньйон – це цілий комплекс різних за розміром каньйонів. Величезні валуни гранітними виходами по дну кілометрових ущелин річок Арбузинка та Мертвовід утворили Малий актовий каньйон (Арбузинський каньйон), його гранітно-базальтові скелі сформувалися мільярди років тому. Цей каньйон дещо інший, всі кам'яні нагромадження виглядають згладженими, похилими. Немає стрімких скель з гострими верхівками. Зате кругом розсипом лежать величезні валуни. Строкаті, рясно вкриті лишайником, ще й рожевий колір гранітних порід вулканічного походження додає особливого колориту цій місцевості. На відміну від каньйону-сусіда, він невеликий. За протяжності – не більше півтора кілометрів. Але є в ньому такі місця, які інакше як місця сили не назвеш.

Третій каньйон в Миколаївській області – Петропавлівський – розкинувся на площі 250 га. Знаходиться поруч з селом Петропавлівка Братського району і утворився в руслі річки Мертвовід. Як і Актовський, Петропавлівський каньйон входить до складу регіонального ландшафтного парку «Гранітно-Степове Побужжя». Величний своїми різноманітними скелями каньйон річки Мертвовід, прозваного «Долиною привидів», вважається одним з найдавніших ділянок суші Євразії. Місцевість ця не опускалася в морські глибини протягом 60 мільйонів років, як результат – велика кількість унікальних об'єктів живої природи. Цілюще і запаморочливий, настояний на ароматі трав повітря і дивно нагромадження скель (скелі сягають подекуди 30-50 м) справляють враження чогось надзвичайного. Тут ростуть майже зниклі рослини: первоцвіти і ендеміки,

смарагдові мохи та лишайники на скелях; ковилові степи; безліч Червонокнижних, що охороняються і рідкісних видів рослин; водяться рідкісні тварини. Спокійні незаймані води Мертвоводу облюбували дикі качки, чирки. Казкова краса скель, обривів, порослих схилів просто зачаровує, у каньйоні можна зустріти маленькі водоспади з кришталево чистою водою, яка вважається цілющою, змиває втому, додає сил. Ці землі, про які згадує в своїх роботах Геродот, овіяні загадковими історіями і легендами.

Крім мальовничих природних краєвидів, ця місцевість цікава своїм історичним минулим. Тут сталося багато подій, пов'язаних із козацтвом й оспіваних у численних народних переказах і легендах. Колись в давнину за течією цієї ріки скіфи сплавляли тіла своїх померлих вождів – можливо, назва Мертвовід прийшло до нас з тих часів. За іншою версією, «мертвої» вода стала за часів татарських набігів – нібито місцеві жителі (в деяких переказах, запорізькі козаки) вилили в річку отруйний відвар, щоб отруїти бусурман, які розбили табір неподалік. Втім, деякі дослідники пов'язують таку назву річки з високим вмістом сірководню в її водах і відповідним запахом.

Каньйони Миколаївщини – дійсно чудо України. За мільярди років дощі, вітри, а пізніше і води річки сформували стіни каньйонів і кам'яні стовпи в них. Сюди не дійшло останнє заледеніння, що робить формування каньйону ще більш унікальним. Господарська діяльність людини майже не торкнулася місцевої природу, а унікальний мікроклімат (висока в порівнянні з тими, що оточують степами вологість і прохолода) сформували унікальне співтовариство рослин і тварин Тут можна провести відмінні вихідні, послухати, що співає вітер звиваючись між степових трав і прослизаючи між камінням і зарядитися енергією і любов'ю до рідних місць.

Уявіть, що ви гуляєте по степу, справжньому, рівному, в якій все навколо проглядається на десятки кілометрів. І десь в середині цього степу ви опиняєтеся на березі каньйону завглибшки з 20-поверховий будинок, з прямовисними гранітними стінами, порожистій річкою вниз і унікальними рослинами і тваринами, деякі з яких зустрічаються тільки тут. Саме так і виглядає унікальний комплекс гранітних скель, валунів і степовій і водної екосистем, розміщений на одному з найстаріших клаптиків суші Євразії. Природний комплекс і система каньйонів входять до складу національного природного парку «Бузький Гард». Щорічно сюди приїжджають науковці, краєзнавці, дослідники, екотуристи, любителі скелелазіння, спелеотуризм і навіть рафтингу.

Чомусь в більшості описів унікального комплексу каньйонів подається як ідеальне місце для екстремальних видів спорту типу скелелазіння, альпінізму, туризму. Насправді це скоріше місце для тихого відпочинку з наметом або нескладного пішого походу. Фотографам тут теж є чим пожитися – місця красиві і віддалені, люди тут бувають рідко, а граніти на світанку набувають неймовірні персиково-зефірні відтінки, на заході – теплі відтінки, контрастуючи з зеленню і темної стрічкою річки.

Ця місцевість наповнена легендами і переказами, яких безліч живе і сьогодні в місцевому фольклорі: про валуни-велетні, які випромінюють світло і кольори веселки; Голубине гніздо; величезне каміння Диявола; диких котів, що десятки років є сусідами з солов'ями в Солов'їному гаю; про Мармурове поле, яке вдалося побачити тільки з космосу; про весняні галявини диких тюльпанів і конвалій; про характер диких бджіл, що прекрасно прижилися в скелях і носять свій мед; про рідкісні види гірської шипшини, рясно квітучого весняною порою (від білого до темно-малинового кольору); про чебрець, який має різний запах в різних місцях каньйону, красені адонісі (горицвіт), що заселилися на всіх схилах, декількох видах деревію (білого, жовтого, зеленого кольору), про трави живокосту, Валеріана і інші. А для любителів романтики – нічліг в наметах під зірками, їжа, приготована на багатті, додадуть додатковий колорит і зарядку позитивними емоціями.

Висновки. Отже, характерною рисою сучасного туризму України та світу є його різноманітність. В Україні стільки цікавих та захоплюючих місць, які важко оминати, вони привертають увагу багатьох туристів і стають обов'язковими для відвідування. Варто зазначити, що Миколаївська область має потужну базу для розвитку різних видів вітчизняного і міжнародного туризму. Результати найновіших досліджень на Миколаївщині свідчать, що багатою й різноманітною є історико-культурна спадщина, область має достатньо високий природно-рекреаційний потенціал, ландшафтні комплекси необхідні для створення вискооефективних рекреаційно-туристичних зон. Туризм сьогодні перетворився на науку та здійснює вплив на різні сторони життя суспільства, охоплює соціальні процеси.

Література

1. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В. І. Биркович // Стратегічні пріоритети: наук. збірн. – 2008. – № 1. – С. 138-143.
2. Зеленый венец Николаевщины: веб-библиографический дайджест для виртуальных путешественников (серия Жемчужины Украины).
3. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/pitjulych.htm.
4. Програма розвитку туризму та курортів у Миколаївській області на 2016 – 2020 рр.: Рішення обласної ради від 10 червня 2016 р. № 6. Миколаїв, 2016. 16 с.
5. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області у 2019 р. / Управління екології та природних ресурсів Миколаївської обласної державної адміністрації. Миколаїв, 2020. 175 с.
6. Черчик Л.М. Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку рекреаційного природокористування в Україні // Актуальні проблеми економіки. 2008. №6(84). С.180-186.

МНОГОЛЕТНЯЯ ДИНАМИКА ГЕРПЕТОКОМПЛЕКСОВ В ЕСТЕСТВЕННЫХ И ПРИРОДНО-АНТРОПОГЕННЫХ ЭКОСИСТЕМАХ БЕЛАРУСИ

С.М. Дробенков

*ГНПО «НПЦ НАН Беларуси по биоресурсам», 220072, г. Минск, Академическая 27
bel_gerpelology@rambler.ru*

Введение

Динамико-временные аспекты структурно-функциональной организации природных сообществ занимают важное положение в концепции системности живого. Согласно современным представлениям, биологические системы адаптированы к изменениям условий окружающей среды, способны к постоянной авторегуляции и поддержанию целостности и стабильности во времени и пространстве (Разумовский, 1981). Любые явления, происходящие в биоценозах, связаны со временем, поэтому временная динамика выделяется как один из важнейших вопросов анализа структурной организации природных сообществ.

Анализ долговременных хронологических рядов служит основой для выяснения характера и направленности биоценогенетического процесса и происходящих в сообществах смен, что дает возможность предполагать характер их формирования в прошлом и прогнозировать развитие в будущем (Миркин, Розенберг, 1978).

Временная динамика фаунистических комплексов земноводных и пресмыкающихся – важной составляющей биотических сообществ, в лесной полосе умеренной климатической зоны Европы изучена лишь в общих чертах, что объясняется, прежде всего, сложностью выполнения длительных хронобиологических исследований, выполненных на единой методологической основе (Дробенков и др., 2006).

Цель настоящей работы – анализ многолетних изменений видовой структуры и численности герпетокомплексов в современных естественных и трансформированных экосистемах Беларуси.

Материал и методы

Основой для анализа послужили материалы, собранные в ходе многолетних исследований, проведенных в 1991-2020 гг. в разнотипных экосистемах Беларуси. Район исследований охватывал западную часть Восточно-Европейской равнины в зоне сопряженности двух геоботанических областей – Евразийской хвойнолесной (таежной) и Европейской широколиственнолесной, подразделяющихся на три подзоны: дубово-темнохвойных южнотаежных (широколиственно-еловых) лесов, грабово-дубово-темнохвойных подтаежных (елово-грабовых дубрав) и широколиственно-сосновых лесов (грабовых дубрав) (Юркевич, Гельтман, 1965).

Длительные исследования продолжительностью до 30 лет были проведены на 12 стационарах, 4 из которых включены в Государственный реестр пунктов наблюдений Национальной системы мониторинга окружающей среды Республики Беларусь. Стационарные пункты подбирались в различных природных регионах страны и репрезентативно отражали разнообразие ее климатогеографических условий, ландшафтную гетерогенность и особенности антропогенной трансформации экосистем. Шесть модельных площадок расположены на территории ООПТ